

Адам хукукларының әхлиумумы Декларациясы

Гириш

Баш ассемблея әхлиумумы паракатчылығын, адалатлылығын ве азатлығың эсасы болуп дуриян адамзат машгаласының агзаларының хеммесине махсус болан мертебесини, дең дережели ве айрылмаян хукукларыны гөз өңүнде тутуп,

адам хукукларына болан әсгермезлик этмегиң ве йигренжиң адамзадың выжданыны гахар-газаба мүндүрйөн вагшычылыклы херекете гетирмеклигини ве адамларың бейик ниетиниң ыглан эдиши ялы адамлар сөз ве пикир азатлығына эе болуп, горкудан ве мөтөчликден азат болуп яшар ялы дүнәни гурмаклығы гөз өңүнде тутуп,

адам өзүниң иң соңқы серишдеси хөкмүнде залымлығы ве эзъет бермә гаршы сөвеше галмага межбур болмазлығыны үпжүн эдер ялы адам хукукларыны кануның гүйжүниң горамалыдыгыны гөз өңүнде тутуп,

Бирлешен Миллетлер Гурамасы өз Уставында адамың эсасы хукукларына, адамзат шахсыетиниң гимматына ве мертебесине, ве эркеклер билен аялларың дең хукугына болан ынамыны ыкпар этмегини ве гиңишлейин азатлыкда дурмуш шертлериниң говуланмагына ве социал өсүше ярдам этмек барадакы карарыны гөз өңүнде тутуп,

Бирлешен Миллетлер Гурамасының агзалары-дөвлетлериң адам хукукларыны ве эсасы азатлыклары бержай этмәге ве әхлиумумы хормат этмәге өз үстлерине алан борчларыны гөз өңүнде тутуп,

шол өзлерине алан борчлары долы ерине етирмекде шу хукукларың ве азатлыкларың хәсиетини әхлиумумы дүшүнмеклигиң улы әхмиетиниң бардыгыны гөз өңүнде тутуп,

хер бир адам жемгыетиң хер бир гурамасы хемише шу Декларация эсасланып, билим хем-де ылым үсти билен шу хукуклар ве азатлыклар хормат гоймаклығы ярдам этмәге чалышмаклары үчин, ве милли хем-де халкара прогрессив чәрелериң үсти билен, ве олары дөвлетлериң – Гураманың агзаларының халкларың арасында-да, оларың юрисдикциясының астындакы халкларың чәгинде-де әхлиумумы ве нетижели ыкпар этмеклери ве амала ашырмаклары үчин шу Адам хукукларының әхлиумумы Декларациясыны хемме халкларың ве дөвлетлериң ерине етирмәге чалышмалы везипеси хөкмүнде ыглан эдйөр.

1-нжи МАДДА

Хемме адамлар өз мертебеси ве хукуклары боюнча дең ягдайда дүнә инйәрлер. Олара аң хем выждан берлендир ве олар бир-бирлери билен доганлык рухундакы гарайышда болмалыдырлар.

2-нжи МАДДА

Хер бир адам шу Декларацияның ыглан эдйөн хемме хукукларында ве азатлыкларындан жынысына, реңкине, аял-эркеклигине, дилине, сыясы я-да башга гарайышларына, милли я-да социал гелип чыкышына, байлыгына, гатлагына я-да башга ягдайына серетмезден дең дережеде пейдаланмалы.

Онданам башга адамың дегишли юрдуның я-да ериниң гарашсыз, гөзегчилик астында, өзүни өзбашдак доландырмаян я-да өзбашдаклығың башга бир чөклендирилмек ягдайында болмагына серетмезден сыясы, хукук я-да халкара статус эсасында тапавут гоюлмалы дөл.

3-нжи МАДДА

Хер бир адам яшамага, азатлыга ве шахсы элдегрилмесизлиге хукуклыдыр.

4-нжи МАДДА

Хич ким гулчулыкда я-да табынлыкда сакланмалы дөлдир: гулчулык ве гул сөвдасы әхли гөрнүшинде гадаган эдилйөр.

5-нжи МАДДА

Хич ким гыналмага я-да мертебесини кемсидйөн рехимсиз, ынсаныетсиз гатнашыга ве жеза сезевар эдилмели дөлдир.

6-нжы МАДДА

Хер бир адам, хайсы ердедигине серетмезден, онуң шахсыетиниң хукугылығының ыкпар эдилмегине хаклыдыр.

7-нжи МАДДА

Хемме адам канун өңүнде деңдир ве хич бир тапавутсыз кануны горага хаклыдыр.

8-нжи МАДДА

Хер бир адам Конституция я-да канун тарапындан оңа берлен эсасы хукукларың бозулан ягдайында долы ыгтыярлы милли судлар тарапындан өз хукукларының дикелдилмегине хаклыдыр.

9-нжы МАДДА

Хич ким эсассыз туссаг эдилип, сакланылып я-да ковулып билинмез.

10-нжы МАДДА

Хер бир адам өзүниң хукукларының ве борчларының аныкланылмагы үчин ве оңа гөркезийән женаят айыпламаның догрулыгыны аныкламак үчин гарашсыз, битарап суд тарапындан адалатлылығың хемме талапларына лайыклыкда долы деңлик эсасында өз ишине серетдирмәге хаклыдыр.

11-нжи МАДДА

Женаят эденлиги барада айыпланян хер бир адам, тә оңа горанмага әхли мүмкинчиликлериң дөредилен ачык судуң серетмегинде онуң гүнәси канун эсасында аныкланыяча, ол гүнәкәр дөл дийлип хасапланылмага хаклыдыр.

Хайсыдыр бир херекет эденлиги я-да херекетсизлик эденлиги үчин шонуң эдилен дөврүнде милли канунлар боюнча я-да халкара канунлар боюнча женаят хасапланылмаян болса, хич ким соңра ол боюнча гүнәкәрчилиге чекилип билинмез. Шейле хем женаятың эдилен дөврүндөкиден артыкмач жеза чәреси белленилип билинмез.

12-нжи МАДДА

Хич кимиң шахсы ве машгала дурмушына эсассыз аралашылып, онуң яшайыш жайының элдегрилмесизлигине, онуң хабар серишделериниң сырына я-да онуң намысына ве абрайына эсассыз каст эдилип билинмез. Хер бир адам шейле аралашылмакдан ве каст эдилмекден канун тарапындан горага хаклыдыр.

13-нжи МАДДА

Хер бир адам хер бир дөвлетиң чәгинде бир ерден башга ере әркин эркин гитмәге ве өзүне яшамага ер сайлап тутмага хаклыдыр.

Хер бир адам ислендик юрды, шол санда өз юрдуны хем ташлап гитмәге ве өз юрдуна доланып гелмәге хаклыдыр.

14-нжи МАДДА

Хер бир адам ызарланылмакдан гачып, башга юртлардан гачыбаталга гөзлемәге ве шол гачыбаталгадан пейдаланмага хаклыдыр.

Сыясы дөл женаят эдиленлиги үчин, я-да Бирлешен Миллетлер Гурамасының максатларына ве принциплерине терс гелиән иш эденлиги үчин ызарланылян махалында бейле хак-хукук уланылып билинмез.

15-нжи МАДДА

Хер бир адамың граждaнлыгa хақы бардыр.

Хич бир адам граждaнлыктaн я-дa граждaнлыгыны үйтгедип билмек хукугындaн эсaссыз махрум эдилип билинмез.

16-нжы МАДДА

Хер бир көмиллик яшына етөн эркек ве аял, жынс аламаатларына, миллетине ве динине серетмезден хич бир пәсгелчиликсиз ягдайда никалашмага ве машгала гурмага хаклыдыр. Олар никалашян махалында-да, никада дуран махалында-да, никаны бозян махалын-да дең дережели хукуктaн пейдаланярлар.

Ника диңе никалашян тарапларың эркин ве долы ылалашмаклары эсaсындa гыйылып билинер.

Машгала жемгыетиң тебигы ве эсaсы өйжүги болуп, ол жемгыет ве дөвлет тарапындaн горалмага хаклыдыр.

17-нжи МАДДА

Хер бир адам эмләге еке өзи-де, башгалар билен билеликте-де эечилик эдип билер.

Хич ким эсaссыз ягдайда эмлөгинден махрум эдилип билинмез.

18-нжи МАДДА

Хич бир адам пикир, выждан ве дин азaтлыгына хаклыдыр, бу хак өз динини я-дa гарайшыңы эркин үйтгедип билмеклиги, эркинликде өз динине я-дa гарайышларыңа өзбашдак я-дa көпчүликлейин уюп билмеклиги, көпчүликлейин я-дa еке-төк ягдайда өврөнмеклиги, худая гуллук этмеклиги хем-де ритуал дөплери ерине етирмеклиги өз ичине аляр.

19-нжы МАДДА

Хер бир адам эркин дүнйөгарайыша ве оны эркин аян этмөге хаклыдыр. Бу хак хич бир пәсгелчиликсиз өз дүнйөгарайшыңың тарапыны тутмак эркинлигини ве информацияны ве идеялары дөвлет арачөклеринден баглы дөл ягдайда дүрли серишделер аркалы гөзлемек, алмак ве яйратмак эркинлигини өз ичине аляр.

20-нжи МАДДА

Хер бир адам парaхaтчылыклы йыгнанышыклар ве ассоциациялар эркинлигине хаклыдыр.

Хич бир адам хайсыдыр бир ассоциация межбуры ягдайда гиризилип билинмез.

21-нжи МАДДА

Хер бир адам гөс-гөни я-дa эркин сайланан векиллериң үсти билен өз юрдуны доландырмага гaтнaшмaгa хаклыдыр.

Хер бир адам өз юрдундa дөвлет гуллугына дең ыгтыярлы гирмөге хаклыдыр.

Халкың эрк-ислеги хөкүметиң хөкмүрoвaнлыгының эсaсыны дүзмелидир. Бу эрк-ислег вагтал-вагтал ве галп дөл ягдайда гечирилийөн, сес азaтлыгыны үпжүн эдйөн, гизлин ягдайда я-дa оңа дең дережедөки башга гөрнүшде гечирилийөн, әхлиумумы дең сайламак хукугы боюнча гечирилийөн сайлавлардa йүзе чыкмалыдыр.

22-нжи МАДДА

Хер бир адам, жемгыетиң агзасы хөкмүнде, социал үпжүнчилиге, ве хер бир дөвлетиң дүзүмине ве мүмкинчиликлерине лайыклыкта милли тагаллаларын ве халкара хызмaтдaшлыгың үсти билен өз мертебесини ве ыкдысадыетдөки, социал ве медени угурлардакы хукугыны өз шахсыетини эркин өсдүрмөге уланмага хаклыдыр.

23-нжи МАДДА

Хер бир адам зөхмете, иши эркин сайламага, адалатлы ве оңайлы иш шертлерине ве ишсизликтен горалмага хаклыдыр.

Хер бир адам, хич хили хукугы кемсидилмезден, дең зөхмете дең хак алмага хаклыдыр.

Хер бир ишлейөн адам, өзүни ве машгаласыны яшамага долы үпжүн эдйөн, герек болса башга социал үпжүнчиликлер билен үсти етирилийөн, адалатлы ве канагатланарлы төлеге хаклыдыр.

Хер бир адам өз бәхбидини горамак үчин профессионал союзларыдөрөтмөге ве профессионал союзлара гирмөге хаклыдыр.

24-нжи МАДДА

Хер бир адам етерликли чөклендирилен иш гүнүни ве вагтал-вагтал берилйөн төлегли зөхмет ругсатлары өз ичине алян дынч алыша ве бош вагта хаклыдыр.

25-нжи МАДДА

Хер бир адам, иймити, гейими, яшайыш жайыны, онуң өзүниң ве машгаласының абаданчылыгыны ве саглыгыны сакламак үчин зерур болан социал гуллугы ве герек болан медицина хызматыны шейле хем ишсиз галан ягдайдакы, нөсaг боландакы, инвалид боландакы, дул галандакы, гарран вагтындакы я-дa онуң өзүне баглы дөл ягдайда эмеле гелен яшайыш серишделеринден кесилөндөки үпжүн эдилмөге болан хукуклары өз ичине алян дурмуш дережесине хаклыдыр.

Энелик ве чагалык айратын хоссарлыга ве көмеге хукук берйөр. Хемме чага, никалы я-дa никасыз догланлыгына серетмезден, бирмеңзеш социал горагдан пейдаланмалыдыр.

26-нжы МАДДА

Хер бир адам билим алмага хаклыдыр. Билим, иң болманда башлангыч веумумы билим, мугт болмалы. Башлангыч билим хөкманы болмалы. Техники ве профессионал билим хеммө эльетерли болмалы ве ёкары билим хеммелер үчин, хер кимиң башарныгына гөрө, дең дережеде эльетерли болмалы.

Билим адамзат шахсыетиниң долы өсмегини ве адам хукукларына ве эсaсы азaтлыкларa болан хорматы өсдүрмөге гөнүкдирилен болмалы. Билим әхли халklar арасындакы, жыңсы ве дини топарлар арасындакы өзара дүшүнишмеклиге, чыдамлылыга ве достлуга көмөк этмели ве Бирлешен Миллетлер Гурaмасының парaхaтчылыгы голдамак боюнча эдйөн ишине ярдам этмели.

Ата-енелериң өз кичи чагалары үчин билимиң гөрнүшлерини сайламакта артыкмач хукуклары бардыр.

27-нжи МАДДА

Хер бир адам жемгыетиң медени дурмушына эркин гaтнaшмaгa, сунгатдан леззет алмага, ылмы прогрессе гaтнaшмaгa ве онуң мивелеринден пейдаланмага хаклыдыр.

Хер бир адамың ылмы, эдеби ве чеперчилик зөхмети эсaсындa дөрөдилен ахлак ве мадды бәхбитлери горалмалыдыр.

28-нжи МАДДА

Хер бир адам шу Декларацияда беян эдилен хукуклар ве азaтлыклар долы амала ашырып билер ялы социал хем-де халкара тертип-дүзгүне хаклыдыр.

29-нжы МАДДА

Хер бир адамың шахсыетиниң эркин ве долы өмеги мүмкин болар ялы жемгыетиң өңүнде борчлары бардыр.

Хер бир адам өз хукукларыны ве азaтлыкларыны амала ашырян махалында диңе башгаларың хукукларыны ве азaтлыкларыны долы ыкpар этмеклиги,

ахлагың адалатлы талапларыны канагатландырмагы, жемгыетчилик тертип дүзгүни ве демократик жемгыетде умумы абаданчылыгы үпжүн этмек максады билен канун тарапындан кесгитленен чөклендирилмелере сезевар эдилип билинер.

Шу хукуклары ве азатлыклары амала ашырмак Бирлешен Миллетлер Гурамасының максатларына хем-де принциплерине хич хили ягдайда гапма-гаршы гелмели дэлдир.

30-нжы МАДДА

Шу Декларациядакы хич бир зат хайсыдыр бир дөвлете, адамларың топарына я-да айры-айры шахсыетлере шу Декларациядакы беян эдилен хукуклары ве азатлыклары ёк этмөге гөнүкдирилен хайсыдыр бир иш билен мешгул болмага я-да херекет этмөге берилен хукук хөкмүнде дүшүнилмели дэлдир.